

J. Maas

Gemeenteveldwachters in Beilen, deel 7

In 'Gemeenteveldwachters in Beilen, deel 7' vertelt Jan Maas verder over veldwachter Jan Mulder.

Jan Mulder

Gemeenteveldwachter Jan Mulder was, zoals in de vorige aflevering was te lezen, geboren in Smilde en drie jaar agent van politie in Zwolle, voordat hij in het voorjaar van 1889 met zijn werk in Beilen begon. Behalve veldwachter was Mulder, zoals gebruikelijk, deurwaarder van de plaatselijke belastingen. Ook fungeerde de diender als teller van het vee op de jaarmarkten. Hij was in 1883 getrouwd met Hillichje Blomberg uit Smilde. Het echtpaar had, toen het gezin zich in Beilen vestigde vier kinderen, allemaal jongens. Kort na nieuwjaarsdag in 1890 werd er een tweeling geboren, waarvan het jongetje al snel na de geboorte overleed en het meisje twee dagen later. Een jaar daarna kon de veldwachter met zijn gezin zijn intrek nemen in een ambtswoning in de tot gemeentehuis verbouwde school aan het Wilhelminaplein. In die woning van veertig vierkante meter kwamen nog vier kinderen ter wereld, waaronder opnieuw een tweeling. Dit duo kwam wèl de baby- en kleutertijd door.

Veldwachter Mulder was een uitstekend politieman, die samen met achtereenvolgens de rijksveldwachters Snoeibaard, Rees, Dijkstra en Lonsain menig Beilenaar op het rechte pad hield. In die tijd waren de meeste overtredingen waar de veldwachters mee te maken kregen baldadigheid, nachtelijk burengerucht en het verstoren van de openbare orde. Mishandeling, het weiden van vee op andermans grond, het overtre-



In het eerste gemeentehuis van Beilen, aan de Schoolstraat, was de dienstwoning ondergebracht, waar Jan Mulder heeft gewoond.

den van de jachtwet en het plegen van diefstallen waren de minder vaak voorkomende delicten.

Conflicten met het hoofd der school

In de tijd dat de kinderen van de veldwachter de Lagere School bezochten was Izaäk Mulder hoofd der school in Beilen. In september 1895 ontstond er wrevel tussen deze schoolmeester en de veldwachter, nadat één van diens zonen door het schoolhoofd was geslagen. 'Eene onrechtvaardige bestraffing' vond de diender het. Het kwam tot een twistgesprek tussen de twee mannen en de veldwachter dreigde met afrekening onder vier ogen. Op hoge poten schreef meester Mulder een brief naar de Commissaris der Koningin. Deze berichtte de burgemeester dat de veldwachter op het ongepaste van zijn uitdrukkingen moest worden gewezen. Dat deed burgemeester De Vidal de Saint Germain dan ook. Dit incident stond aan het begin van een reeks moeilijkheden tussen de diender en het schoolhoofd, die beiden niet als de gemakkelijksten bekend stonden. Meester Izaäk Mulder kreeg ook weer te maken met de veldwachter als verbalisant in verband met de aangifte van afstraffingen die de onderwijzer een aantal van zijn leerlingen had gegeven; dat zette ook kwaad bloed, want 'meester' ontkende alles. De



Izaäk Mulder, hoofd der school in Beilen



Veldwachter Mulder woonde in de Asserstraat (derde woning rechts).



Overzicht

Jan Mulder werd op 31 juli 1860 in Smilde geboren en was de zoon van Barteld Mulder en Geertje ten Hoorn. Hij werd arbeider. Zijn militaire dienst volbracht hij bij het zesde regiment infanterie. Hij bracht het tot korporaal in het leger. Teruggekeerd in Smilde werkte hij weer als arbeider. Hij huwde in Smilde op 5 mei 1883 met Hillichje Blomberg, die ook in Smilde was geboren. Kort na zijn huwelijk kreeg hij een aanstelling als onbezoldigd rijksveldwachter. Hij woonde in Hoogersmilde. Daar werden twee kinderen geboren: Barteld in 1883 en Tieme in 1885. Mulder werd in het voorjaar van 1886 agent van politie in Zwolle. Zijn kinderen Franciscus en Johannes kwamen daar in respectievelijk 1886 en 1888 ter wereld. Op 15 april 1889 trad Mulder aan als veldwachter in de gemeente Beilen. Begin 1890 werd er in zijn gezin een tweeling geboren: Anton en Geertje. Deze kinderen overleden kort na hun intrede op deze wereld. Hillichje Blomberg beviel in december 1890 opnieuw van een kind, dat Geertje werd genoemd. In 1894 werd er weer een tweeling geboren: Antje en Jantina. Twee jaar later werd het gezin nog met een zoon verblijd, die de voornaam van zijn vader kreeg. De echtgenote van de veldwachter overleed op 12 december 1908 op vijftigjarige leeftijd. Mulder hertrouwde in Beilen op 28 oktober 1909 met de weduwe Lammigje Brands. Zij had een kind uit haar eerste huwelijk dat in het gezin van de veldwachter werd opgenomen. Uit dit tweede huwelijk van Jan Mulder werden geen kinderen geboren. Van alle gemeenteveldwachters die de gemeente Beilen heeft gekend haalde Jan Mulder het hoogste aantal dienstjaren: ruim 35. Hij was een vakbondsman van het eerste uur en stond aan de wieg van de oprichting van de Drentse afdeling van de Algemene Nederlandse Politiebond. Jarenlang was hij voorzitter van deze afdeling. Na zijn pensionering op 1 mei 1924 bleef Mulder in Beilen wonen. Zijn tweede vrouw overleed op 20 juni 1930. Oud-veldwachter Mulder stierf, 81 jaar oud, op 16 oktober 1941 in Beilen.

moeilijkheden bereikten in september 1899 hun hoogtepunt toen een andere zoon van de veldwachter door het schoolhoofd ten onrechte van diefstal van knikkers werd beschuldigd. De veldwachter was daarover zo boos dat hij de onderwijzer tijdens de les kwam storen en de vreselijkste bedreigingen aan het adres van de pedagoog uitte, althans volgens de lezing van de onderwijzer. De veldwachter zelf had een heel ander verhaal. Naar aanleiding van de ‘bedreiging’ vroeg het hoofd der school een machtiging aan tot het dragen van een revolver. ‘Opdat ik mij bij mogelijke aanval van dien man of één zijner verwanten zal kunnen verdedigen,’ motiveerde Izaäk Mulder zijn aanvraag. De machtiging werd niet verleend.

Uit de krant van 10 oktober 1919

In de nacht van 8 op 9 oktober haalde zekere N., een zwerver, een paar koeien uit een land onder Hijken (het zogenaamde Vorrelveen), kuirde er mede naar Hoogeveen en verkocht ze voor f. 280,-- op de markt. Veldwachter Mulder, die hoorde dat deze persoon een paar pinken had verkocht, kwam dit vreemd voor. Hij leende gauw een fiets en arresteerde hem op de Beilervaart. De arrestant viel al spoedig door de mand. Het geld werd op f 40,-- na bij hem gevonden.

Misbruik sterke drank

Halverwege het jaar 1901 overleed de oudste zoon van de veldwachter op zeventienjarige leeftijd. Misschien is het overlijden van deze jongen aanleiding geweest dat Mulder meer sterke drank ging gebruiken dan goed voor hem was. Feit is dat burgemeester De Vidal in de vroege herfst van 1903 voldoende aanleiding zag zich te gaan beklagen bij de commissaris der Koningin over het ‘onbehoorlijke gebruik en het ongeoorloofde misbruik maken van sterke drank’ door zijn veldwachter. Het hoofd van de provincie schorste veldwachter Mulder voor een periode van drie weken met inhouding van diens bezoldiging.

Vrouwenkerel?

In februari 1904 bereikte opnieuw een klacht het provinciehuis in Assen. Deze keer van Casimir Frederik Guldener. Het was niet de eerste maal dat de bejaarde Guldener, een gepensioneerd commies-ontvanger, in de pen klom om zijn grieven te uiten tegen iedereen en alles wat de gemeente betrof. Dit keer was de veldwachter het onderwerp van zijn gram. 'Onze veldwachter is een grote vrouwenkerel zoals ik nog geen een gekend heb', had een raadslid tegen hem gezegd. Daarvoor had Jans Karsjens hem verteld dat de veldwachter uit de hof voor hem was gevluht met een vrouwspersoon, doch hij wist niet wat zij verricht hadden. 'En dat praatje ging al door heel Beilen', meldde tenslotte de oud-ambtenaar triomfantelijk. De Commissaris der Koningin maakte korte metten met deze van-horen-zeggen-klacht van Guldener. De brief werd niet in behandeling genomen en ongefrankeerd teruggestuurd aan de afzender.

Sterfgevallen

Het jaar 1908 verliep voor veldwachter Mulder rampzalig. In mei stierf een dertien jaar oud dochtertje, terwijl zijn vrouw Hillichje Blomberg in december van dat jaar overleed. Al gauw, in oktober 1909, hertrouwde Mulder met Lammigje Brands. Zij was de weduwe van de agent van politie Jacob Stuuat. Enkele jaren later werd de veldwachter weer getroffen door de vroege dood van een kind. In mei 1912 overleed zijn tweede zoon op 27-jarige leeftijd.

Berisping

In het jaar daarvoor had de veldwachter zich persoonlijk bij de Commissaris der Koningin moeten vervoegen om zich te verantwoorden over 'handelingen' die hij op naam van een huisgenoot verrichtte. Dat was in strijd met het reglement voor de veldwachters in Drenthe. Anders dan in 1903 kwam Mulder er nu met een berisping af. De eerste burger van Beilen moest er van Drenthes hoogste baas goed op toezien dat het niet meer gebeurde.

In 1916 ging burgemeester De Vidal met pensioen na een ambtsperiode van maar liefst ruim 37 jaar. Veldwachter Mulder had 27 jaar lang samengewerkt met deze magistraat om orde en rust in de gemeente Beilen te handhaven. De nieuwe baas van de veldwachter werd Jhr. Mr. H. de Jong van Beek en Donk. Toen deze twee jaar later stierf aan de Spaanse griep werd J.C. Manssen aangesteld als hoofd van de gemeente en tevens hoofd van de politie. Als gevolg van de verbouwing van het gemeentehuis in 1917 verliet de veldwachter zijn ambtswoning en verhuisde met zijn gezin naar een onderkomen in de Hekstraat.

Enquête

Begin 1899 vroeg de minister van Binnenlandse Zaken informatie over de plaatselijke arrestantenlokalen. De gemeente Beilen liet het volgende weten: 'Bewaarplaats voor van misdrijf verdachte personen bestaat niet. Bij aanhouding worden ze een oogenblik onder politietoezicht bewaard ten gemeentehuize in de wachtkamer van het publiek ten einde met eerstkomende trein ter beschikking van de justitie te Assen te worden gesteld'.

Het duurde tot 1917 voor de Beiler politie de beschikking kreeg over enkele cellen. Deze bevonden zich in het huis van de gemeentelijk concierge tegenover het gemeentehuis aan het Wilhelminaplein.



Veldwachter Jan Mulder



*Veldwachtershelm
(Oudheidkamer Beilen)*



Brand

In de nacht van dinsdag 24 april 1928 werd er brandalarm in Beilen gegeven. Het achterste gedeelte van de woning van oud-veldwachter Mulder, achter in de Hekstraat, stond in lichterlaaie. Er woonden vier gezinnen in dat grote witte huis. De leden van de gezinnen die in het achterste gedeelte woonden konden zich ternauwernood in veiligheid stellen en verloren have en goed. Het voorhuis, waarin de oud-politieman woonde, kon door optreden van de brandweer worden behouden. De inventaris van Mulder werd grotendeels naar buiten gedragen, maar liep nogal wat waterschade op.



Graf van Geesje Schans op de begraafplaats aan de Torenlaan

Geraadpleegde literatuur

Dijkstra, G.J. e.a., *Gemeente Beilen 1811-1997*, Beilen, 1997, 94.
Dijkstra, G.J. e.a., *Gemeente Beilen, zoals 't west hef*, Beilen, 194, 2.
Dijkstra, G.J. en T.L. Kroes, *Schoone huizen tot asch verteerd...*, Beilen, 1992, 52.
Kerkhove, F.C., *Een wandeling door oud-Beilen*, Beilen, 1998, 72 en 77.
Kroes, T.L., 'Meester Mulder', in: *Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Beilen*, jaargang 9, nummer 4, 17-19.

Moord op Geesje Schans

Op 10 oktober 1920 werd de veldwachter er als eerste van verwittigd dat de tienjarige Geesje Schans ter hoogte van Smalbroek op brute wijze om het leven was gebracht. Samen met burgemeester Manssen en huisarts Doornbosch spoedde de politiemann zich naar de plek des onheils. Het meisje bleek voor zij was vermoord sexueel misbruikt te zijn en gruwelijk mishandeld. Onder leiding van de burgemeester werd het politieonderzoek gedaan en al snel wist de veldwachter een verdachte van het misdrijf te arresteren. Deze bleek inderdaad de dader te zijn, die vijftien jaar achter slot en grendel boette voor zijn vreselijke daad.

Met pensioen

Mulder was een fervent vakbondsman en jarenlang voorzitter van de afdeling Drenthe van de Algemene Nederlandse Politiebond. Dat maakt hem niet geliefd bij de bestuurders in Drenthe. 'Een lastig heer' noemden ze hem. Vakbondsmensen hadden nog niet zoveel in te brengen in die tijd. Iedere centimeter invloed moest bevochten worden. Na een 35-jarig dienstverband als gemeenteveldwachter in Beilen ging Mulder in 1924 met pensioen. Hij kreeg eervol ontslag onder dankbetuiging voor bewezen diensten. Dat was terecht, want ondanks enkele incidenten had hij de gemeente uitstekend gediend. De oud-veldwachter bleef in Beilen wonen en genoot lang van zijn pensioen. Bij zijn overlijden in 1941 was hij 81 jaar oud. Zijn tweede vrouw, Lammigje Brands, was toen al ruim tien jaar overleden.

Geraadpleegde bronnen

Drents Archief Assen:
Archief Commissaris der Koningin toegangsnummer 0040 24 juni 1889 nr 1696, 17 september 1895 nr 2929, 4 februari 1899 nr 748/582, 17 oktober 1899 nr 4855, 27 februari 1904 nr 972, 3 maart 1911 nr 916, 25 juli 1917 nr 3245, 14 februari 1924 nr 490.